

מיתוס

■ יורם קניוק אהבת דוד, הסופרית הדרומית, הקיבוץ
המבודד / ספרי סימן קריאה, 275 עמ' 1990

סיכורה

בין שני ימים דמטיים נע ספרו של קניוק בין לילה מתוך הסעה, מלחה בקיסם ורעמים, לבין מוח נוא, אמה מרחוק עשו. לידתו של הגיבור דוד – הוא כידוע, משה רבין והיסטורי – היא לידה משייחית, הוא גולה ניסיל, כפי שעחיד להיחלד המשיח על פי האגדה, וכפי שסברו על כך גם המחלל שבא למולו כיום השמתי ללידתו "ככה גולרים משיחים" גם נסרכת ההלרות הם הרימסמעה ביום ואז ליל: התיח עולם הערכים תוקפים את קבוצת החלוצים, דוד תקין שעל שמו ייקרא הדך הגולה, נהוג כהתקפה אכזי של דוד, אמרם, יצא לדרך אור התוקפים אלם אינו משיגם ומתעלף על גופם הדרוג וכאמה עת כורע האם, תנע, ללדת את מי שעתידי להיות "מושיעם של ישראל" יצריה נמשכים עשרים שעות. מיתתו של דוד גם היא אסופה וד לא פחות. הגיבור החלה והמרוק מסתגר בתריו החשך, כלוא עם האוסף הארכיאולוגי ים הערן שלו, אשר העלה כמפידותיו מנכבי הארץ הזאת, הפירות שאם מרבייתו ניהל במקביל למלחמת עליה ניצח. עתה על סף מיתו הוא מבקש להעביר את אוספו ליד המרינה, אספי שמלכתחלה היה שייך לה כיוון שלקט בדרך אלהותית של שר והתנאה, אבל גם כרנע זה אין הוא מתכוון לתיתה לה כמתת של חסד בלא תמורה, אלא תובע תמורתו מכום כספי נכבד של שני מיליון דולר. הוא מסרב לקבל המאות או התחייכויות כספיות. הדרש מזמן כלבד. וכשהבטף מובא עד לחלון ביתו הוא טומן אותו בכדיים שעוד נותרו בתריו ומעלה אותם כאש, תוך פרצ' בכי יצחק מסודף. "את היא אהבת דוד" אמר... "ניסינו אחרי אלפים שנה ניסינו, זה לא הלך, אז מה ניסינו?"

מסר יודעכל, אלא מפיח של הדרמות השונות שבספר בנוסח "תקע אמרה", "מיכל אמרה", דוד אמר" וכו' וכו'. כלומר באופן היצוני החלוטין, ללא שום תובנה פסיכולוגית, ולפיכך גם רמתו של הגיבור כמו שבדיה כמין רוסו של התנהגות אוטומאטית. שוב ושוב תחזק אתון תגובות כסיטואציות השונות, ביחסו לנשותיו, ביחסו לילדיו, ביחסו לפיטריו, ביחסו הרמות, לעדו. ייתכן שבשל תכונותיה אלה של ככלשן ספרותי ואספר שמנסדת ראות זו בלבד, אין היא משקנעת ביותר. אולם השאלה החשובה באמת, נעקבות הציאור שהעלינו כאן, היא כיצד יש לקרוא

דמותו של דוד – הוא דיין ההיסטורי – גיבור המיתוס – הציוני קורסת לקראת סוף הסיפור, ולא בכדי: המיתוס הוא מיתוס כוזב, והגיבור הישראלי, נטול הערכים, אינו שורד כיוון שאין לו דבר להנחיל. את מקומו תופס היהודי למוד הסבל, המוכשר יותר לחיים.

כספר זה, על פי ארוז סוגה ספרותית ועל פי אלה קריטריונים יש לשפוט אותה.

סוגה ספרותית מיוחדת

כבר ציינו את, המכרם אלה נאמרים גם על נכ הכריזה ומפי העורר מנחם (פיו) כי זהו ספר העוסק במיתוס, במיתוס הצבר ובמיתוס הציוני והלאומי ככלל: "אהבת דוד אינו היסטוריה, הוא מעלה את האיירועים לררגת רימורים ותקפותו כלפי המציאות הוא כמישהו העקובני: דווקא בשל הצורך לאתר את רבותיו, עליו להרד ולהעצים. ולהחליך את המיתות הניתנות ליהיה אל תחם הבריון ואל איזור הדרמטיים שבין הראליסטי למיתולוגי, הנמתח כאן בין לידתו של כמעט משיח, לבין המוות. ספק פארודיה על השתלשלותם של משה ואליהו". אפשר, לדעתה, להפניו ולומר כי לא רק שספר זה עוסק במיתוסים הללו, אלא הוא הוא מיתוס זה עצמו יצריד להוסיף ולומר כי חזקיו של המיתוס כסוגה כשני

דמות פרדוכסלית

בין שני אירועים סטביים אלה, שעל סמליותם כרבר ראשיתה וסופה של הצינונת מיתר להרחיב את הדיבור, מצטיירת דמותו של הגיבור, המורכבת כמו מהתנתם של שני תגינדים הללו: דמות פרדוכסלית רצופת מתיחות ללא תורה. דוד מתואר כמבדיל וצדיק, אמיץ ומסור, נדיב האכזר, רודף נשים וחסר אהבה, מהיר הימה ואודיש, רגיש ומנוכר, סרוב לילדיו ובעיקר למתן ומרחק מהם וכדומה. אולם ריבויין של המתיחות הללו שבאופיו, אינה יוצרת דמות שלמה ומשמית, אלא נחשך הוא, דמות מנוסדת, חסרת פשר, בלתימפוענתה ובלתיארגונית כמעט תודמת לכך גם דרך המסירה האמנותית, שאינה נמסרת מפי

כוזב

צמח, שנים מחקה של כל מנה ספרותית אחרת. גם מבלי להיכנס כרוצח לנושא סבוך ומורכב זה ומבלי להזקק להגדרה מפורשת אחת שלו, די לנו אם נאמר וחדברים ישענים על עיון כנמה מקורות) כי המיתוס כמקדו שאף להעניק צורה קבועה למשנה ולחלף: להעניק משמעות, מסאפית בדרך-כלל, לאידועי הטבע וההיסטוריה ולהעניק ערכים למכינה התברתית. כה הוא מתפקד, כמו גם להעניק לזהות הנאים. מכוונה מסוימת שומר עקיד על סגולות אלה של המיתוס ביצירתו. כפי שנוכח מההגדרה מחדשים סמלי המיתוס לשמור על קביעות ועל חוזרה, שהם היסודם של התמורה והשינוי. לפיכך אין לבוא כסענה אל

לא נקטת עמדה, מתמסקת מאדויות, עלומה, חסרה פשר. כשורה של אידועים המתחמים בספר, והל מתקיימת בה נודע אזוי עמוס כשרה, רדך הסגרת מאלקט שלטח לבייטים, חלק בפעולות תגמול בה נודגים חפים מפשע, ניהסיו האישיים עם רעיותו מיכל וזעמים האודות, כשרותה עם סגהינו, כהפעולותיה נממשלה האפילו בסידוע להשגת השלום עם מצדיים - הוא נעדד וחס שררה מוסרי ושכנוע סנימי. שלא כאבנר, שאול, נעמן, תנקה, רבקה רובן הרמיות האודות שנספר, איננו יודעים כעצם מידו. רוד חסר למעשה רצון משלו, איננו מחוייב לסיס רבר, פרס לאיזו אנוכיות עזובה, שאפילו איננה מודעת לעצמה.

נותו עיוור - ללא הארה

מסך הרוקדילור תיאודור אדורנו נספרס "הדיאלקטיקה של האהרה", כפרק השני "אדיסאוס או מיתוס האהרה", עוסקים כסוגיה זו של שילוב מיתוס ואופוס כיצירה האמריית, ומציינים כי הידע הנצבר של אדיסאוס, ההפך למרכיב של הזמן ומאפשר לו לשרוד, שואב את תוכנו מאינספור הגסיזנות בהם התגמל. לרבריהם השודר המדוע, אדיסאוס, הוא זה אשר גם נוסל ככוחה תחילה סיכונים גדולים, וכך מתחלפת ומתחזקת רוחו לקראת ריבוע הימים בזהה לשרוד של החולק שחס המצטיינים "כמקום של סכנה - שם הגאולה", וזה לרבריהם מד החליק שכן האפי והמיתו. כמקרה של רוד, הוא ריון, רומה שההיסטוריה על אידועיה ומסותיה משתמשת בו אך כמין מכשיר לביצוע כוונותיו. אבל הוא עצמו כמו נותר עיוור, חסר-הארה וחסר-ינה אפיתית ואין לו רבר להנהיל לו. ולפיכך, ברנע שהנשקמו מסריתיה כעידן זה, הקמת המדינה והשגת השלום עם מצרים, הגיבור איננו שודר מעבר לרם, אלא קורם ומעלה כאש את הכדים העתיקים. סמל לקשרו הרחוק לאיזו יסודותיה. הוא הבקף הסמך כרגם, סמל לכוחו האמרי.

ירם עקיד

דמות הראשית של הרומן, המותו של רוד, מדוע אינה מתפתחת ומדוע אינה משתנה, ומדוע כל תגובותיה כמו תודות קוב ושוב על עצמו. מה שפאפיין את המיתוס הוא הגיבור המיתו הוא ההצטר, ילא התמורה והרעם הנצוד מהקריאה בספר הוא כאמת של גורם כמספר, עוד ועוד אידועים, עוד ועוד כרוניקות הנקרוקות, עוד ועוד אסדות, אך ללא שום תובנה פנימית, שתביא לפתע שינוי בהתנהגות הגיבור, מלבד, כמובן, בנקודות התחיה היסום. עם זאת, ויכאן שסנה נקודת הכושר בהצנת הכררים, מכניס עקיד שינוי מוחי במיתוס שהוא מדע כסנינו, כהשואה לצורה המסרית שלו. לאמיתו של רבר המיתוס הקצוק הוא סרוכוסלי ממש כמו רמותו של הגיבור ומיכל בתוכו מתיחה פנימית המביאה כסופו של רבר להדיסתו רוד - רמותו של הגיבור המכלל כספרו של עקיד - איננה רמתה המסוגלת להחלל ערכים כלשהם. היא מנהלתה, כפי שהרבר כבר נוסר לעיל, רמות בלתי ערכית, רמתה הנעמה מהכרעה.

מיתוס כוזב

מה שמבקש עקיד לומר לנו, כי המיתוס שבנה כספרו ככוחו כמיון, הוא מיתוס כוזב, ואם יש לו איזו משמעות לתגמול, היא רק זו. רודו של רוד, רוד יליד הרצף האת, הוא רוד שגולד אל תוך סיטואציה משיחה רחוק-עולם של לידת אימה חדשה ותקופת מיתו. אולם רוד זה, מסריות שונות ושכדי למנותו יורש מאמר נפרד, אינו מוכשר להבין את המציאות שהיא גיביתיה. כמסופ של רבר יהיה על רוד ישראלי זה לפנות את מקומו לרמותו של היהודי, הוא יאנק שנספסור והורשו גם את מקומו של רוד לצורה של מיכל, אשתו הראשונה אשר כחוקף מורשת הסבל בת אלפי שנים שצבר כנסיונו שלו, וזה גם לתובנר ולהארה - שראי מיתת האנושיות של השודר, העושה אותו מוכשר יותר לרביע הימים מהגיבור המיתו רוד